

SLOVENE NIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12

Naročnina četrletno 15 Din,

za pol leta 30 Din,

za vse leto 60 Din.

Posamezne številke 1'50 Din.

Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 26. aprila 1935.

Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12.

Poštočerkovni račun

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo.

Oglasi po tarifu.

Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

Za slovensko akademijo znanosti in umetnosti

Univ. prof. dr. Rajko Nahtigal je napisal v drugi številki »Znanstvenega vestnika« Akademike založbe članek »O pomenu, potrebi in nalogah akademije znanosti v Ljubljani«. V članku, ki vnovič načena eno najvažnejših slovenskih kulturnih vprašanj, se sicer znanstveno mirno, zato pa tem bolj toplo in prepričevalno izreka za takojšnjo ustanovitev akademije, brez katere je nemogoče vsako pravo, sistematično in plodonosno znanstveno delo. Članek bi moral poznati vsak kulturni Slovenec, pa tudi vsi odgovorni oblastniki, od katerih je v največji meri odvisna skorajšnja ustanovitev akademije. Zato ga ponatiskujemo v obširnejšem izveščku, da se bodo z njim seznanili tudi naši naročniki in bralci.

V kulturnem razvoju vsakega naroda se znanost na splošno pojavlja najpozneje, je zato vrh kulture in neogibni znak končne kulturne dozorelosti in resnično kulturne ravni kakega naroda. Iz tega pa izvira za vsak narod, ki se povzpne do take ravni, kulturna dolžnost, storiti za občo kulturo vsaj to, da znanstveno v vseh ozirih prouči samega sebe, svojo zgodovino in svojo zemljo. Tega tuji, pa tudi južni bratje ne morejo tako dobro storiti, a pričakovati to od njih, bi bil le dokaz kulturne zaostalosti, nesposobnosti in nesamostojnosti...

Toda ne le splošni kulturi, ampak tudi sebi samemu je vsak narod dolžan, da študira predvsem samega sebe in vse, kar je njegovega... Brez znanstvenih izsledkov, brez pravega znanja tudi ni mogoč noben pouk, ni mogoča izobrazba in vzgoja mladine.

Veda o lastnem narodu v vseh ozirih pa je možna le pri sistematičnem delu v okviru znanstvene organizacije, kakor je to akademija znanosti...

Prve naloge ljubljanske akademije znanosti bi se podobno drugim akademijam imele gibat v štirih smereh: v zbiranju gradiva, organiziranju ekspedicij, kritičnih izdajah in objavljanju znanstvenih izsledkov...

Prof. Nahtigal predvideva nato običajne štiri razrede bodoče akademije, in sicer: filološko-historično-filozofski razred, juridični razred, prirodoslovno-matematični razred in umetnostni razred.

Za zgled, kakšno in kako obširno bi bilo delo posameznih razredov, naj navedemo po Nahtigalu samo naloge filološko-historično-filozofskega razreda.

Filološko-historično-filozofski razred ima zbirati dialektološko, leksikografsko, onomastično, folkloristično, etnografsko, antropološko, arheološko, zgodovinsko, kulturno-zgodovinsko in literarno-historično gradivo, ki je dosedaj, kakršnosibodi, izdano in obravnavano še vedno le bolj fragmentarno in slučajno, v starejši dobi tudi nekritično. To različno gradivo se ne more nabirati samo v središču, temveč ga je treba iskati na vsem v poštev prihajajočem ozemlju; da, treba bo to ali ono iskati celo v tujini v bibliotekah, arhivih in drugod. Tudi nimamo še do dandanes polne gotovosti, da so odkriti že vsi rokopisi ali stari tiski. Razen tega vemo za to in ono, pa nam je nedostopno, kakor na pr. korespondenca Prešernova z Anastazijem Grünom itd.

Kritične in faksimilirane izdaje čakajo v okviru celotnega kodeksa znameniti brižinski spomeniki iz druge polovice X. stoletja, najstarejši slovanski spomenik z latinskimi črkami in eden izmed najstarejših slovanskih spomenikov sploh. V znanstvene namene je prepotrebno kritično izdati vsaj »unica« naše prve protestantske književnosti. Potrebujemo tudi znanstveno-kritične izdaje naših najvažnejših pisateljev in pesnikov, n. pr. Prešerna, Vraza i. dr. ter znanstvenih klasikov, kakor

n. pr. Kopitarja, Popoviča i. dr. K izdajam raznega gradiva spadajo literarno-filološko in kulturno-historično važne korespondence, iz zgodovinskega gradiva različni dokumenti, listine, katastri i. dr.; kulturno-zgodovinsko zanimive so n. pr. ustanovne listine nekih štipendij na graški univerzi iz prejšnjih stoletij, ki so jih kot neke vrste »zadužbine« izstavili v obliki obširnih kulturno-zgodovinskih dokumentov naši ljudje za našo mladino. Štrekljevi izdaji narodnih pesmi, ki pa še ni izžrpana, mora slediti izdaja drugega folklorističnega materiala v prozi, kakor pravljice in pregovorov. Pleteršnikov slovar nič več ne zadošča. Zamenjati ga mora po možnosti popoln historični slovar, v katerem bo zbrano vse slovarsko gradivo iz virov starejše pisarnosti, sodobne literature in narečij. Nabiranju dialektološkega gradiva, ki je potrebno tudi za dovršitev vseobsežne historične gramatike, je drugi cilj izdaja dialektološkega atlanta in razbistritev vprašanja slovenskih plemen in njih naselitve. Kar se v tem pogledu že vrši, zlasti po neumornem prizadevanju prof. dr. Fr. Ramovša, more šele akademija podpreti in pospešiti v izvršitvi.

Znanstvenih vprašanj, ki čakajo rešitve, je nepregledna vrsta. Omenim naj le študij mednarodnih vplivov, kakor zlasti slovensko-nemškega in slovensko-romanskega. Še danes lahko zasledimo predvsem na nemških tleh naše raznorojence poleg prvotnih drugorodcev. Omembe vreden je tudi študij narodne psihologije, narodnega značaja, antropološkega tipa itd. itd.

Mislím, da so ti izvlečki iz prof. Nahtigalovega članka dovolj nazorno pokazali potrebo po takojšnji ustanovitvi slovenske akademije, za katero se trudijo naša znanstvena društva kakor »Znanstveno društvo za humanistične vede«, »Pravnik«, »Slovenska matica«, »Narodna galerija« in še nekatere druga že skoraj polno desetletje — in to brez najmanjšega uspeha. Nasprotno, ovire so se pokazale celo tam, kjer bi jih najmanj pričakovali, pri zagrebški in belgrajski akademiji. Nekateri politiki pa so seveda po stari navadi zavlekli to izrazito kulturno vprašanje v politiko in tako zazdaj skoraj popolnoma onemogočili ustanovitev sloven-

Janez Kočmur:

Nekaj spominov

(Nadaljevanje.)

Nekoč so me zanesli opravi k dr. Tavčarju v njegovo župansko pisarno. Ko tako sedim, nekdo potrka in, ne čakajoč poziva, vstopi. V prišlecu spoznam znanega »psa volilnega priganjača« S. z Lepega pota, kakor starejši Ljubljančani še danes nazivajo Tržaško cesto. Tavčar se začuden skloni in, ugleddavši vstopivšega, osorno vpraša: »Kaj pa vi?« — »Naj pogledajo, gospod župan, kakšno obleko imam«, izjclja ta nekam drzno in pokaže po sebi. Imel je res nenavadno posvaljkano obleko in zamazane čevlje; najbrž zato, da bi potreba nove obleke bila bolj podčrtana. Tavčar trenutek bulji vanj, nato se pa zadere, zamahnivši z desnico proti vratom: »Marš ven! Zunaj počakajte!« V hipu je bil možakar zunaj; stisnjen v dve gubi je smuknil skozi vrata ko polit cucek. »Taka nesramnost! Jih že naučim manire...«, brunda Tavčar še nekaj časa ježno v brke, listajoč po spisih pred seboj. Po mojem odhodu vstopi vsiljivec vnovič, s prihuljenim nasmehom krog ust, očividno pripravljen na nove udarce. Radoveden, kako bo opravil, ga počakam na stopnicah. Kmalu se vrne; še preden ga utegnem vprašati, mi pomoli desnico in v njej petak: »Finčarček — dober je!« — »Toda obleka stane več«, rečem. »Saj je ne potrebujem«, odgovori. »Če bi ga bil prosil za denar, bi me bil nagnal, češ, da rabim za pijačo.« — »Pa vam je kaj rekel?« — »Oštel me je; pa na slugo se je jezil, ker me je pustil notri. Sicer pa, kadar je on jezen, kriči, dá pa le; dobre volje je bolj skop.« S. sem poznal že dolgo. Skubil ni samo svojih političnih šefov in vseh mogočih ustanov, spravljal se je celo nad samega škofa. Več let pred tem do-

godkom mi je bila prišla v roke službeno nakaznica zanj za večji znesek. Bila je od škofa Jegliča. Na hrbtni strani opazka: »Za ženo in otroke. Več ne morem.« Pošta naslovnika ni mogla najti, pa je nakaznica priromala v tobačno tovarno, kjer je bila njegova žena delavka. Ko ji povem, kako in kaj, zardí od sramu. »Prekleti lump! Tako sramoto mi dela. Če bi ga škof poznal, bi ga v r. . . sunil, barabo. Vse zažre, jaz reva pa garam. Poglejte me, kakšna sem!« Res je je bila sama kost in koža; osivela starka, dasi še ne stara štirideset let. S poslovojem Andrejem Knezom, še živčim bivšim viškim županom, sva jo komaj pregovorila, da je prevzela denar, naslovljen na njenega moža. »K škofu pa pojdem in mu povem«, reče pri odhodu.

L. 1911., tik pred državnoborskimí volitvami, me zapelje moj znanec v gostilno Antona Novaka na Rimski cesti št. 4 (sedaj gostilna Mrak). Posebna soba zakajata, da je jemalo vid in dih. Okoli treh, štirih miz sami znani mi »volilni psi«. Še danes se čudim, da so me pustili pri miru, ker so me mnogi poznali kot nasprotnika. Znašli jih je mirila misel na bolniško blagajno. Pred vsakim papir in pijačo. Okoli malega pisalnika v kotu več gospodov z beležnicami. Na čelu vsem tudi znan mi višji uradnik. Pred njim imenik volilcev, ves počečkan z znaki v različnih barvah. Modra in rdeča vprašanja, klicaji, zvezdice in koleščki. Agitacijski odbor Narodno-napredne stranke za dvorski okraj. Voditelj sestanka čita imena, počasi in razločno, dela opazke, vprašuje, daje navodila in beleži. Zapisujejo tudi gospodje okoli njega in dotični agitatorji. Vse se zabeleži po dvakrat, trikrat. »Jereb Anton, pisarniški oficial Bleiweisova cesta številka toliko in toliko — naš«, čita predsednik. »Dvomim, da bi bil popolnoma zanesljiv«, se oglasi eden »psov«. Gospodje okoli pisalnika dvignejo glave, prejšnji pa nadaljuje: »O veliki noči sem ga

videl za šentklovsko procesijo, njegova hčerka je pa v klerikalnem prosvetnem društvu.« — »Vem, vem«, hiti predsednik, »pa je vseeno naš.« — »Jeretina Blaž, krojač — črn.« — »Jesih Blaž, mizar, Erjavčeva, številka toliko in toliko — rdeč.« — »Naši!« vpade eden »psov«. Zadnjič je volil nas. Poznam ga; res je organiziran pri rdečih, voli pa naše. Zadnjič sem ga jaz dobil. — »Bo že tako«, pritrdi voditelj; »tu je vprašaj s klicajem.« — »Pri Kranjski stavbni dela«, nadaljuje agitator. »Moram biti že jutraj ob sedmih tam, da ga dobim. Z vozom, seveda. Drugače nam uide.« — »Dobro; voz dobite pri Kušarju; naročim ga. Zapišite! Toda ne pozabite, da imate ob pol osmih v Hilsrjevi ulici »Cerarja.« — »Brez skrbi, gospod kontrolor!« — »On že ima ob sedmih Černeta v Knafljevi; ne bo zmogel vseh v tem času, so predaleč vsaksebi«, se oglasi drug agitator. »Najprej grem po Jeretino, nato po Černeta in za tem po Cerarja«, se brani prvi. »Nihče mi ne uide. Sicer se pa brigaj za sebe; če jih pripelješ polovico toliko, kolikor jih bom jaz, ti preskrbim medaljo.« — »Mir!« pretrga predsednik besedičenje. »Samo še tri dni imamo, pa smo šele pri »J«. Največje črke, »K«, »P« in druge nas še čakajo. Moramo hiteti, če hočemo opraviti. Ostané, kakor sem rekel. Ste zapisali?« Agitator in gospodje se sklonijo in zabeležijo.

V tem načinu je šlo dalje. Tupatam je nastalo med »psi« prerekanje za plen, ki ga je pa vedno končal kdo izza pisalnika. Do polnoči so skončali črko »J«. Predsednik se pretegne in zvije imenik. Isto storé ostali. »Jutri ob sedmih dalje.« pri Zlatorogu v Gosposki ulici. Toda točno! odredi predsednik. Skozi vrata pokuka glava mestnega policijskega stražnika, a hitro zopet izgine z glasnim »Pardon, gospóda!« — »Na, pij! Kam se ti pa tako mudi?« se oglasi več »psov« hkrati. Nato začne ušibanje, koliko glasov utegnejo dobiti v tem

ske akademije v Ljubljani s posebnim zakonom, kakor je to običajno.

Ker pa je ustanovitev slovenske akademije neodložljiva potreba za svoboden kulturni razvoj slovenskega naroda, mislimo, da bi bilo nujno potrebno, da jo začasno ustanove prej navedene znanstvene organizacije vsaj kot društvo (katerega

pravila so že — kolikor nam je znano — odobrili).

Prepričani smo, da bo slovenska akademija s svojim delom kmalu dosegla tako priznanje v tujini in doma, da se njeni ustanovitvi z zakonom ne bo mogel upirati nihče več — tudi najozkosrnejši oblastniki ne.

Komedija zmešnjav

Vsak naš bralec je lahko dobro zasledoval, kako se je razvijalo slovensko bojevniško gibanje zlasti od časa, ko je slovenski Bojovník stopil v stike z nekaterimi organizacijami, ki so bojda imele iste namene. Kot glasilo slovenstva smo zmerom opozarjali na koristi slovenskega ljudstva, ki mu slovenski Bojovníki hočejo in morajo služiti, če naj ne zataje samih sebe in svojega programa. Prav tako smo tudi že takoj od začetka združitve svarili, zmerom in zmerom znova svarili slovenske Bojovníke, naj bodo previdni. Zakaj s temi organizacijami se je vrnilo v bojevništvo nekaj ljudi, ki jim ni bilo, da bi se bili podredili volji večine, velikanske večine slovenskih Bojovníkov, ki so marveč imeli očiten namen, polastiti se vodstva Bojovníkov in dati tako lastni maloštevilnosti in miselni ter umski malopomembnosti vsaj neko količinsko veljavo. Vedeli so namreč dobro, da jim slovenski Bojovníki ne bodo zaupali, brž ko spoznajo njihove namene in naklepe. Zato so začeli vsak čas spreminjati pravila, v katerih so si pridržavali po znanem fašističnem vzorcu pravico, da smejo le oni sami odločati o sprejemu novih členov in izključevati stare in da smejo nepokornim krajevnim skupinam postavljati komisarije, ali na kratko povedano: samo tisti bi smeli kaj reči v društvu, ki pritrjuje. Bolj vidno res ni mogla fašistična miselnost pokazati svojih parkljev.

Slovenski Bojovníki, kakor so bili zaupljivi, so le osupnili. Tedaj pa je začelo skrbeti njihove samozvane vodnike. Govorili so zdaj sem, zdaj tja, v eni številki svojega tednika »Preloma« so govorili za stanovstvo, v drugi so se ogrevali za Masaryka in njegovo odločno protistanovsko demokracijo, pa so že spet v naslednji napovedovali načrt stanovske, torej fašistične ustave. Res, da tega načrta niso nikoli priobčili. Vzrok pa ni bil toliko, da bi jim bila manjkala dobra volja, kolikor dejstvo, da niso mogli najti človeka, ki bi jim jo bil sestavil. Nadomestili so jo zato s »Smernicami« in »Temelnjimi načeli«, ki so jim botrili med drugimi nekdanji Orjunci in na katerih protiljudskost smo že nekajkrat opozorili.

Prišle so volitve, torej prilika za vse »navzgor stremeče«, da se uveljavijo. Neučakani, kakor so bili, so ti bojevski generali ponujali Bojovníke za volilce najprej enemu, in ko ta ni cenil njihovega vpliva in moči v bojevniškem zboru posebno visoko, še drugemu. Ta drugi je bil Ljotič. In ker ta drugi nima dosti oddajati, ali še bolje, ker je vse, kar bi lahko oddal, presneto malo, so si udarili v roko.

Povedali smo že, kako so slovenski Bojovníki pokazali, da niso zgolj glasovalna živina, ki bi jo lahko gonil kdorkoli na volilni sejim. Videli smo tudi uspeh: Bojevski generali so »prostovoljno« izstopili iz Osrednjega izvršilnega odbora, zbor

delegatov pa jih je še po vrhu izključil iz svoje skupnosti.

Prišlo je torej, kakor je lahko pričakoval vsak, ki pozna voljo in značaj naših Bojovníkov.

Sicer je več ko gotovo, da vsi ti »izstopljeni« tovariši Ljotičevi ne bodo imeli v slovenskem bojevniškem gibanju nobenega pomena več. K večjemu je psihološko zanimivo, kako prikrivajo svoj poraz.

Na drugi strani 15. številke »Preloma« izjavljajo, da odlagajo svoje funkcije v »Boju«. Storili so to dva dni pred zborom delegatov, ki so bili še teden dni prej po njihovem zatrjevanju vsi njihovi. Odstopili so, namesto da bi stopili moško pred zbor in mu povedali, kaj so storili v njegovem imenu.

Na peti strani iste številke pa se jim zdi že huda kršitev pravil, ker ni bil poklican osrednji izvršilni odbor, da predseduje zboru tisti odbor, iz katerega so pravkar izstopili in v katerem so imeli oni večino!

Vmes pa, na četrti strani iste številke, se dajo hvaliti od nekega Ljotičevega lista kot bratovska organizacija »Boj« v dravski banovini, ki je sprejel »Temelnja načela« in »Smernice« in iz katerega je izšel Glavni volilni odbor Ljotičeve liste, za katerim bodo seveda marširali slovenski Bojovníki. Marširanje — to je sploh vsa vsebina fašizma! In »Prelomovih« generalov!

V 16. številki »Preloma«, ki je izšla teden dni pozneje, pripovedujejo na drugi strani, kako je tovariš Kuster risal tovarišu Ljotiču razvoj bojevniškega gibanja. Kakor da bi bili slovenski Bojovníki za Ljotiča! In to je storil potem, ko je izstopil iz izvršilnega odbora, ker je zaradi nezaupanja Bojovníkov moral izstopiti, in tik pred tem, ko je bil sploh izključen iz bojevniške organizacije!

Na tretji strani iste številke pa pišejo o bojevniški organizaciji, kakor da bi bili še vedno njeni odločujoči »voditelji« in namesto da bi povedali, zakaj niso prišli pred delegatski zbor in se opravičili pred njim, sumničijo njegovo pristojnost in upravičenost, če tudi vedo prav natančno, da še nikoli noben zbor ni bil tako enoten, kakor ta zbor delegatov, ko jim je izrazil svoje nezaupanje.

In tako gre sem in tja, doli in gori: znak poplaha in razburjenosti zavoljo poraza.

Eni želijo »Prelomovcev« bo novi — ne pa »okrnjeni«! — OIO le ustregel, da bo v »primeren čas« sklical delegatski zbor. Sporeda mu seveda ne bodo predpisali prelomovskih kandidatov. Vendar, če bi radi slišali lastno obsodbo še kdaj: v tem pogledu jim bo ta zbor rad ustregel!

Širite in naročajte naš tednik!

okraju posamezne in vse nasprotne stranke skupaj. Ožji odbor je to približno že vedel, toda to ni bila stvar gobezdavih agitatorjev. »V tem okraju imamo razmeroma najmanj prav tako socialni demokracije, pojasnjuje profesor. »V tem okraju je največ Nemcev, pa tudi dosti klerikalcev, toda ne več od naših. Napeti moramo vse sile, da prekosimo vse. Šentjakovski in barjanski okraj sta v veliki nevarnosti, pa ju moramo potolči z našim presežkom, če bi tam zmagali nasprotniki. Fantje, le korajžo; denarja ko črepij!« — Nazadnje pride na vrsto oštirka. Začelo je seštevane litrov in vrčkov, pečenk, klobas in golažev, solat, kruhov in cigaret. Pozabljena ni ostala niti primerna napitnina za natakario. V zadnjem hipu so se založili najpožrešnejši še s klobasami in cigaretami. »Za ženo«, se je opravičeval ta, »Za otroke«, je zatrjeval drugi. Vse je plačal eden gospodov iz pisalnika, zabeleživši potrošek v knjižici. Zunaj je grgraje požiral stražnik vrček piva. »Torej tako lovijo duše!« sem vzdihnil zunaj, spomnivši se tihih ubornih krajevarjev, ki jih je morala tako previdno obračati socialnodemokratska stranka. Bolj ko to me je grenila zavest, da siromak izdaja siromaka. Prekleta neznačajnost...

Preiskovanje političnih obisti posameznim volilecem je bilo kljub vsemu nadvse zanimivo. »Ta je pod copato; njega ima baba na štriku«, se je glasila ocena pri nekem čevljarjem mojstru. Sklenjeno je bilo, da ga obišče priganjač že na predvečer volitev in dá njegovi ženi nekaj kron za oblubo, da pripelje po volitvi moža domov treznega in izplača nadaljno nagrado. Pri mnogih je bilo sklenjeno, da se ne sme ponje z vožom, da jih ta ne izdá, ker so v službi nasprotnika ali celo v nasprotni organizaciji. Iz istih razlogov je bilo pri nekaterih določeno, da jih odvedejo naravnost na volišče, tam pa izpuste, ne da bi jih prej ali slej

pripeljali v volilni lokal na likof. Med slednjimi so bili večinoma železničarji. Vse se je zapisalo. Beležke so služile kot pripomoček tudi pri prihodnjih volitvah. Volilni dan je bil sleherni »pes priganjač« že navsezgodaj na svojem mestu; vsak od njih je vedel natančno, kakšen opravke ima, ob kateri uri in kje. Točna navodila so imeli tudi vodniki vozil. Poglavar s svojimi pomočniki je nadzoroval, opozarjal, dajal navodila in grajal. Z volišča so prinašali tekači listke z evidenčnimi številkami volilcev, ki so glasovali. Agitacijski odbor je bil vsak hip natančno poučen o številu glasov, oddanih za njegovega kandidata, kakor tudi o skupnem številu nasprotniških glasov. Zaupna navodila so dirigirala na volišče najbolj zanesljive in drzne »pse« glasovat za mrliča, bolnike in take, o katerih se je vedelo, da ne bodo volili. Slepnilo se je kljub zakonu v varstvo volilne svobode na debelo.

Le malo tedanjih in poznejših ljubljanskih mandatarjev se more ponašati, da so bili izvoljeni po svobodnem preudarku volilcev. »Zmago« so skoraj v vseh primerih odločali »psi volilni priganjači«. Na mnoge so zopet vplivale obljube in grožnje. Obljub je deževalo javno in zaupno toliko, da bi Ljubljana bila že davno najuspešnejše mesto na svetu, če bi se jih bil izpolnil le en odstotek. Od nesheto neizpolnjenih naj bodo omenjene le: premestitev in razširjenje glavne postaje, železniške delavnice, tržnica, regulacija Ljubljane, nove šole, cerkev na Barju, most med Barjem in Trnovim itd. Mandati so prešli, obljube so pa ostale. Pred grožnjami je imel Ljubljane in sploh Slovenec od nekdaj velik strah; kogar niso premotile obljube, se je zbal za svojo službo, da ne dobi električne napeljave v hišo ali dovoljenja za stojnico. Še bolj ko z obljubami in grožnjami, se je operiralo z lažmi. »Etbin Kristan se je pogajal na frančiškan-

„Akademski glas“

Tednik »Akademski glas« se razvija v novem letu in v rokah novega uredništva v resno glasilo težen in hoten naše akademske mladine. Pri vsej kritičnosti je stvarno pisan in prinaša obilico gradiva za spoznanje razmer in položaja našega vseučilišča. S 5. številko je dobil tudi resnejše zunanje lice. V tej in v šesti številki je poleg druge snovi obširno poročilo o opremljenosti, zgradbah in državnih dotacijah, oziroma o razmerah belgrajske klinike, ki izziva k primerjavi z našo siromašino. Tudi v jezikovnem oziru je postalo uredništvo skrbnejše.

Zadnje številke so načele in nakazale toliko pomembnih vprašanj, da je očitno, da stoji za listom skupina resnih ljudi, ki imajo svoj program. Naši upi se menda uresničujejo, da se bo akademska mladina samostojno in sestavno lotila dela za študij naših velikih življenjskih vprašanj in iniciativno posegla v njegova reševanja. Premnogo nalog jo čaka v tem pogledu, ki jih je mogoče rešiti le s kolektivnim delom. Začetek je napravila mladina z akcijo za univerzitetno knjižnico. Obeta pa nam druge, nemara še pomembnejše akcije. Vidimo stremljenje, da se delo za proučevanje naših kulturnih, gospodarskih in socialnih razmer organizira, tako da bo mladina raznih fakultet pri tem lahko navezala na svoje strokovno področje. Koliko lahko tehniki prispevajo k izdelavi velikopoteznega gradbenega in gospodarsko-tehničnega programa za slovenske dežele, koliko hvalečnega dela čaka medicince na socialno-higienskem, filozofe in pedagoge na ljudskoprosvetnem in ljudskopedagoškem področju, pravnike na polju socialne in gospodarske, narodnostne in manjšinske politike! Kamorkoli pogledamo, povsod neobdelanega polja za tisoč rok!

Prav iz srca smo lahko veseli, da mladina polagoma spoznava v tem oziru svoje poslanstvo. Kjerkoli se bo resno in z verno lotila dela, bo imela uspehe. Odkrivala se ji bodo pri tem delu sproti vedno nove naloge, spoznanja in nujnosti. Gre za delitev dela, gre tudi za njegovo enotno usmerjanje. Pri vsej potrebni specializaciji mora vendar ostati živa zavest o medsebojni povezanosti in odvisnosti raznih naših življenjskih vprašanj. V tem oziru bo moral »Akademski glas« vršiti važno in odgovorno nalogo. Vedno bolj pa se bo tudi čutila potreba po nekem osrednjem organu za vodstvo vsega dela. Akademska akcija je letos že razširila svoj delovni program, vendar pa se hoče, kakor smo poučeni, omejiti na določene, na obnem zboru sprožene naloge, ki so dovolj velike in važne, da bodo odbor popolnoma zaposlile. Kaj pa »Slovenski teden«? Javnost je misel pozdravila. Plodna je in voditi mora do vedno širših zasnov in večjih ciljev. Nekje se mora polagoma to kolektivno delo akademske mladine osredotočiti. Ali se ne bi mogla akcija za »Slovenski teden« razširiti v tem smislu? Posamezna akademska društva takemu delu ne morejo biti kos. Vse delo akademske mladine v službi naroda se nazadnje ne more omejevati samo na zbiranje, urejanje gradiva, izdelovanje raznih načrtov in propagando zanje, ampak mora iti tudi v to smer, da usposobi akademika za resno vzgojno in prosvetno delo med našim ljudstvom. Ali je misel na stalno ustanovo v okviru vseučilišča v ta namen res utopična? — misel na institut, kjer bi

ski porti s Šusteršičem in škofom. »Dr. Adler je bil v Ljubljani; ukazal je glasovati za narodne naprednjake, da ne zmaga klerikalni zmaj.« Če zmagajo, bodo razdelili socialni demokracije vse med seboj; uradništvo bo ob pokojnine itd. Take in enake neumnosti so neke raznašali od ust do ust, ampak tudi javno razglašali v listih. In volilec, ki se v oštariji ni bal ne »Plemontezarjev« ne muštacastega Turčina, se je ustrašil svoje lastne sence. Čeprav je laž prišla vselej hitro na dan, je vendar zapeljala mnoge volilce. Strup je hitrejši od protistrupa.

Volilni boji so se bili le med strankami; oblast sama ni posegala vanje, pa najsi je šlo tudi za kandidata vladnega pripadnika. Kolikor so se spuščale v borbo uradne osebe, so to storile kot zasebniki na svojo pest in odgovornost. Nihče ni ušel kritiki, če jo je zaslužil. Uradnik, tudi slovenski, je lahko svobodno izpovedoval svoje politično in narodno prepričanje. Pohvaljen je za to res da ni bil, če je bil Slovan, ali preganjan tudi ne. Kdor je stopil v opozicijo zoper vladno je moral biti pač pripravljen, da bo počasneje ali sploh ne napredoval. Značajnim je veljalo: Boljša čista vest, ko težka zavest. Med slovenskimi javnimi delavci jih je bilo lepo število iz vrst javnih nameštencev, sodnikov, uradnikov, šolnikov in drugih. Ferjančič, Gangl, Ivan Jaklič, Jelenc, Andrej Senekovič, Ant. Svetek, Ivan Šubic, Ivan Vencelj, Višnikar in še mnogo drugih. Njihova opozicija je bila sicer različne smeri in ostrine, a opozicija je bila vendarle. Največ preganjanj je bilo po zaslugi lastnih rojakov. Ta sloves smo prinesli kot doto tudi v lastno državo.

Pritisk vladi blizu stoječih krogov se je čutil najbolj v narodno mešanih krajih, kjer je šlo za dokaz nemškega značaja ozemlja. Pritisk se je izvajal vedno le posredno v mejah največje previd-

se vršila stalna predavanja, seminarji in tečaji za uvajanje mladine v ljudskoprosvetno delo in njene bodoče naloge, kjer bi bili na razpolago potrebni prostori, knjižnice, zbirke. Ali bodo profesorji pri tem delu hoteli stati ob strani? Ali ni nujno potrebno, da se po taki ustanovi vzdržuje stik akademske mladine z absolventi vseučilišča in s kulturnimi delavci izven nje? Gotovo se je tako ali slična misel porodila že v marsikateri glavi. Ideja slovenskega inštituta, ki bi združeval naloge sociološkega in ljudskopedagoškega inštituta, prihaja nasproti tudi praktičnim potrebam in je dovolj živa in aktualna, da je vredno o njeni realizaciji razmišljati. Tu smo jo sami sprožili. Ne mudi se. Pozitivno delo naše akademske mladine v naznačeni smeri bo samo vedno nujneje zahtevalo tako ustanovo.

»Akademski glas« nas bo lahko o tem delu sproti obveščal. V njem bo lahko mladina izmenjavala svoje misli, obrazlagala in zastopala svoje načrte in zahteve. Čim bolj bo list poudarjal, kar je slovenski akademski mladini skupno, kar jo družijo, tem bolj bo ustregel svoji nalogi.

Poravnajte zapadlo naročnino po priloženi položnici!

OPAZOVALEC

Volilno gibanje

Prejeli smo in priobčujemo:

Gospod urednik, gotovo Vas zanima, da izveste kaj podrobnega o sedanjem volilnem gibanju. Kakor znano, je bilo vloženih šestero kandidatnih izkazov (list), a dva zaradi formalnih napak nista bila potrjena: Hodžerov in Topalovičev. Izmed ostalih štirih je Jevtičeva »lista«, Mačkova, Maksimovičeva in Ljotičeva.

Na vladnem kandidatnem izkazu je 12 prejšnjih poslancev, med njimi Mohorič in Vošnjak, ter pet učiteljev, zaradi česar je učiteljsvo navdušeno, ker pod Kramerjevim vodstvom slovenske politike ni bilo nobenega kandidata-učitelja in seveda tudi ne poslanca, čeprav je bilo učiteljsvo zaslužno za njegovo osebo.

Ljotičev kandidatni izkaz obsega pri nas nekdanje voditelje slovenskih bojovnikov, ki so bili vključeni pred nedavnim, ker se niso držali sklepov svoje organizacije. Tako bi se moralo zgoditi vsakomur, kdor hoče zastopati druge, a dela samo zase; potem bi se kmalu razjasnilo politično ozračje, ker bi ljudje čutili odgovornost, ki je sedaj ne poznajo.

Mariborski harmonikarji v Belgradu in drugo

Ni odveč, ako poročamo o izrednem uspehu, ki so ga doživeli mariborski harmonikarji v Belgradu. Ni malota trikrat zaporedoma napolniti eno največjih dvoran Kolarca in biti deležen frenetičnih aplavzov. To je sedaj mimo in brez nevarnosti, da bi radi teh vrstic koncert ne uspel. In hvala Bogu,

nosti, da se je zaplotnikom moglo le težko doživeti. Vplivu so podlegali le neznajčajneži in vobče moralno manj vredni živelj. Za najbolj zglasne so veljale volitve v Galiciji; tu je pritiskala poljska šlahta z vsemi sredstvi za svoje kandidate. Še sramotnejše od ondotnih so bile volitve na Hrvaškem pod zloglasnim banom grofom Khuenom Hedervirjem. O njih je nastala cela književnost. Madžarske volilne komisije so brez slehernega sramu očitno ponarejale volilne izide. L. 1903. je pljusnil val ogorčenja zoper tako potvarjanje ljudskega mnenja celo v sicer tako mirno Slovenijo. Na pobudo hrvaškega rodoljuba dr. Franja Potočnjaka se je vršilo mnogo protestnih shodov. Največja sta bila v Ljubljani v Mestnem domu in celjski. Na ljubljanskem sem bil celo v predsedstvu. Celje še nikdar prej ni bilo videlo tolikih ljudskih množic. Na obširnem travniku viteza pl. Berkse glava pri glavi; na stotinah voz, okrašenih s slovenskimi zastavami, se je pripeljalo na zbor tisoče kmetov iz vse bližnje in daljne okolice. Ogorčenje nepopisno; slovenski človek preprosto ni mogel razumeti trditve govornikov. Zvečer žvenket šip na Narodnem domu, na dvorišče je letelo preko visoke zgradbe debelo kamenje. Demonstracije Nemcev in ponemčencev. Mesec dni pozneje, dne 27. junija, je vihar ljudskega ogorčenja tudi s slovensko pomočjo odnesel madžarskega pandurja iz hrvaške prestolnice. Postal je ogrski ministrski predsednik. Dobo Hedervirjevega paševanja na Hrvaškem najbolj nazorno opisujeta Potočnjakovi knjižici »Iz zemlje bespravljia i nasilja« ter »Kake se prosti lopov drži na banskoj stolici«.

(Nadaljevanje prih.)

da je mimo. Uspeh je dosežen in kakšen? Vsa kemu svoje in tudi Belgrajčani so dobili po svojem — okusu!

Ali je to umetnost? O umetnosti tu ne moremo govoriti. Ta »umetnost« se ne da primerjati z resnično umetnostjo, ki so nam jo nudili n. pr. Trboveljski slavčki. Kaj tedaj privlači? Reklama (5—10 let stari otroci), narodne noše, harmonike in »napredni duh« mladine, ki gode n. pr. »Ljubica moja, oj kje si s'noč hodila«, »Ne hodi za mano«, »Jaz pa pojdem na Tirol«, »Moj očka so rekli, oženi se moj sin«, »Oj jesenske duge noči« itd. Tistim, ki se ne strinjajo z mano, naj velja pripomba mojega prijatelja-pedagoga Srba, ki mi je rekel po koncertu: »No, ti otroci lepo godejo. Ali te pesmi niso zanje vzgojne. Premislite samo, kako Vam bodo »zagodli« po 20 letih, ako jih učite že sedaj tako okrogle...« To naj pomislijo tisti, ki se jih tiče in ki imajo voditi račun o — vzgoji. Mene je bilo, odkrito povedano — sram zanje. Ali res nimamo otroških skladb? — Naj omenim še tole zanimivost. Po pozdravnem govoru gospe R., ki je odprla koncert v srbsčini, mi reče moj sosled Srb: »Eto ti! Uvek kažeš, da nismo jedan narod. Svaku reč sam razumeo iako je govorila na vašem slovenačkom jeziku...« Ne pačite vi »napredni« Slovenci in Slovenke, ako hodite v Belgrad, lepega srbskega jezika! Govorite lepo po našem, pa bo bolje tako! — Lepo velikonočno procesijo katoličanov v Belgradu je povzdignilo slovensko petje dijakin pod vodstvom g. Ulage. Tudi slovenske usmiljenke so s svojimi lepimi glasovi očarale belgrajske ulice. Pele so vse lepe slovenske pesmi. — Zaman smo pričakovali v skupini mariborskih harmonikarjev, kjer bi bilo pri procesiji njihovo mesto. No, pa to ni več napredno! n — g.

»Slovenija« nima namena ustanavljati politično skupino in delati propagando za kak politično-strankarski program — niti odkrito niti prikrito. Njen namen je: z vidika naših dognanih narodnih interesov in prave demokracije ter duhovne strpljivosti motriti naše javno življenje in se boriti proti zlorabi in izdajstvu idealov in načel, ki jih proglašamo kot vodilna in bi nam tudi morali biti vodilna. Kdor je mnenja, da nam je tak vsestransko neodvisen, strankarsko nevtralen list potreben, in kdor želi, da se list zunanje in vsebinsko dvigne, ga vljudno vabimo, da nas gmotno podpre s tem, da postane naš redni naročnik-plačnik.

Obračun slovenskega kmeta

V kmečkem stanovskem mesečniku »Brazdi« priobčuje neki »Kmet iz Žirov« gospodarski obračun svojega posestva. Obračun je očitno sestavljen stvarno, brez preiravanja. Zlasti izdatki so računani dovolj nizko: hlapec in dekla skupaj na leto samo 4.400 Din, obleka za vso družino 964 Din, zdravnik sploh ni upoštevan itd. Če še preudarimo, da gre za večjo kmetijo, nam ta obračun naravnost kriči o splošni kmečki stiski v Sloveniji. Zato ga ponatiskujemo:

»Posestvo spada med večja posestva, kakršna se v teh krajih nahajajo in meri ca. 70 oralov; od tega enega tretjina njiv in travnikov, ostalo so

»gmajne« in gozd. Na posestvu se redi 1 par konj, 15 goved in 5 prašičev.

Ves pridelek kmetije je sledeči:

sadja povprečno na leto za	Din	300.—
3.500 kg žita (pšenice, koruze ovsa itd.) povprečno	Din 1.30	Din 4.550.—
4.000 kg krompirja	Din 0.50	Din 2.000.—
10.000 kg repe, pese in korenja zelja, razne povrtnine itd. za	Din 0.25	Din 2.000.—
7.000 kg slame	Din 0.25	Din 1.750.—
40.000 kg sena, detelje in otave	Din 0.35	Din 14.000.—
prirastek v gozdu 30 m ² a Din 80.—	Din 80.—	Din 2.400.—
Vrednost celokupnega letnega pridelka znaša	Din 28.000.—	

Od tega je treba odšteti:

1% odpis od nepremičnin (stavb) vrednost	Din 70.000	Din 700.—
10% odpis premičnega inventarja vrednost	Din 50.000	Din 5.000.—
Davki		Din 2.353.—
Posli (hlapec in dekla)		Din 4.400.—
Dinarji		Din 3.928.—
Hrana poslom in dninarjem 1055 dni a Din 7.—		Din 7.385.—
Zavarovalnina		Din 850.—
Umetna gnojila, sol in klajno apno za živino itd.		Din 900.—
Dokup moke za kruh in drugih gospodinskih potrebščin		Din 1.700.—
Osebn izdatki		Din 175.—
Poštnine, knjige, časopisi in članarine		Din 164.—
Obleka za celo družino		Din 694.—
		Din 28.501.—

Kakor razvidno, že ti, s skrajno varčnostjo izdani zneski presežajo vrednost pridelkov. Treba pa bi bilo še prišteti zaslužek domačih in vsaj stroške za prehrano teh (okoli 10.000 Din). Za popolno rentabilnost ravno tako precejšen znesek za primer izrednih nesreč, ki so pogoste (pogin kake živali, bolezen itd.). Na kakšen način je potemtakem še sploh mogoče izhajati? Prvič se kmetije danes na račun inventarja, ta se ne obnavlja, temveč samo izrablja. Drugič se preveč seka v gozdu, kjer se še da in tretjič si vsak posestnik išče že poleg tako preobilnega dela še postranskega zaslužka, navadno z vprežno živino, čeprav ta »zaslužek« ponavadi ni prav nič zaslužek, ampak gre prav tako na račun inventarja in pridelkov.

Vsi navedeni pridelki so tako visoki, da sem prepričan, da so pri nas v splošnem precej nižji; saj so po uradni statistiki za Dravsko banovino nekateri še enkrat nižje cenjeni za gotovo površino. Seno je cenjeno po Din 0.35. Ako se ne računa oskrbe, stelje, investicij in gnoja, kateri se vrne zemlji, plačuje živina za zakol seno največ po 25 par 1 kg. Dobra krava pa ga še plača po 40—50 par; zato povprečno vzeto po Din 35.— za 100 kg.

Pripomnim še, da bi mojim nad vse pridnim sosedom, z enakim stanjem posestva gospodarski proračun še precej slabše izpadel, čeprav je vsak še nedavno imel kaj v hranilnici.

Spominjajte se našega tiskovnega sklada!

kel je, da je sporazumna ločitev zakona prav tak spor, kakor pravda za ločitev, ker se vrši pred sodiščem! Naloga bo torej uveljaviti isto načelo, kakor pri davkih samih, tudi za predpisovanje taks in pristojbin: v dvomu ni nobene takse, taksa se plača samo za izrečno v zakonu navedeni primer.

Nadaljna njihova naloga bo doseči, da bodo imele pritožbe zoper davčne odmere odločljivo moč; tisti osledek, ki ga je sedanji finančni minister predpisal za letošnje pritožbe. On je imel sicer napovedani namen, da onemogoči nemogoče sadove za tiste slavne, od vseh slovenskih poslancev enodušno sprejete novele k zakonu o neposrednih davkih. Jaz se pa pri zahtevi za splošnoveljavno odločljivo moč takih pritožb stavim na stališče, da je davčna odmera prve stopnje v danem primeru razmeroma pravilna. Kajti v odločljivi moči pritožb vidim sredstvo za doseg skorajšnje rešitve pritožbe, ker mislim, da davkoplačevalcu ni vseeno, ali je njegova pritožba rešena v enem mesecu ali v treh letih. Seveda bo varovanje davčnih koristi države pri uvedbi odločljivega učinka pritožb samo tako mogoče, da se uvedejo davčna sodišča, ki naj bodo tista oblastva, ki po načelih sodnega postopanja rešujejo pritožbe zoper davčno odmero. Popraviti bo pa treba tudi napako odstranitve pravnikov iz krajevnih davčnih oblasti. Ta napaka je mnogočesa kriva, slična pa je napaki, če bi na pr. izročili pri nas kriminalno sodstvo orožniškim častnikom.

Če Vam je prav, uml ml dgauml preideva na prosveto. Ta predmet bi začel s stroko, ki je prav za prav podjetje, ki pa spada v področje prosvetnega ministra, namreč z državno tiskarno. V tem podjetju se tiskajo — »Službene Novine«. Že ves čas, odkar nismo več pod Dunajem, se pogosto vprašujem, iz kakšnih razlogov še noben v zakonodajo posvečeni politik ni mislil na to, da so

Dr. Ivo Štampihar:

Pogovor

(Dalje.)

V tem zatišju bodo namreč morda naenkrat soglašali z zahtevami in željami delovnega ljudstva. So ljudje, ki prav nič ne skrivajo, da jim je država samo preteza za lastne in njih zasebne pride. Takim ljudem je država samo takrat — država, kadar je to njihova država, bržko pa izgubi ta prilastek oziroma posestni zaimek, so takoj opozicionalci. Drastičen zgled v tisti sosedni državi, kjer je nedavni odločilni razlagalec državnega smotra prav te dni postal politični osumljenec iste države. Prav se mu godi, saj je prav on izrekel cinizem, da njegove vlade ne briga skrb ali je ustavna ali ne; torej ga tudi zdaj ne sme brigati, ali je njegova sedanja usoda zakonita ali ne.

Ali pustiva to, ko smo že pri bodočih nalogah davčne politike tistih, ki bodo v resnici hoteli služiti ljudstvu. Le-ti bodo namreč na vsak način morali razširiti poljudnejšo obliko davčnih predpisov tudi na davčno in pristojbinsko prakso. Sedanji predpisi so na tako mnogih mestih ohlapni, da se v resničnem poslovanju v zakone zasajeni predpisi uporabljajo docela samo po razlagah davčne oblasti. Odtod vsakdanji pojav, da za sleherni določeni primer naš človek ne dobi pojasnila več v zakonu in njegovem besedilu, temveč mora pogledati tudi — mnogokrat samo za notranjo uporabo izdane — okrožnice, navodila. Odtod pojav, da vladajo med različnimi davčnimi strokovnjaki poseben pri taksah različni nazori o vrsti takse, ki jo je za izvestni posel predpisati. Poznam primer, ko je davčni strokovnjak zahteval od sodišča, da mora predpisati za sporazumno ločitev zakona isto takso Din 300.— kakor pri tožbah za ločitev. Re-

Širite in naročajte naš tednik!

Amerika in demokratični razvoj

Kadarkoli sliši kak evropski fašist, da se kjer koli gospodari po načrtu in da je v ta namen dalo ljudstvo zanesljivemu človeku primerno oblast, že govore o zmagi svoje »misli«. In brž hiti, da bi svoje fašistovsko pojmovanje izrazoslovje uporabil na tisti narod, ki mu je morda vprav fašistovska miselnost najbolj tuja.

Tudi Rooseveltove poskuse v Ameriki, da reši ameriško gospodarstvo z izrednimi ukrepi, bi hoteli prištevati taki evropski samozvanci med diktatorske, in celo v resnih listih smo imeli priliko brati vzporedbe med Hitlerjevim in Rooseveltovim načrtnim gospodarstvom. Pa je vendar med njima korenita, osnovna razlika: Roosevelt je ostal, kar je bil, namreč demokratični predsednik demokratične republike, in za vsak izredni ukrep si dobi prej dovoljenje kongresa. Ta kongres je seveda toliko uvidel, da mu daje taka dovoljenja, če naj koristijo ameriškemu delovnemu ljudstvu. In tako nam je vprav Amerika — poleg Anglije in Francije — danes sijajen dokaz, da je mogoče, boriti se zoper gospodarsko stisko tudi pod demokratično vladavino, še več, da je tak boj mnogo uspešnejši spričo preprostega dejstva, da ni zamorjena kritika javnega dela, da torej ljudstvo dejansko lahko sodeluje pri reševanju perečih vprašanj.

Da ni to sodelovanje med predsednikom in ljudskim zastopstvom v demokratični državi zgolj slučajno, da je marveč plod živega prepričanja, da je le v zakonitem sodelovanju državnega poglavarja in pravih ljudskih zastopnikov rešitev in uspeh, dokazujejo Rooseveltove besede, s katerimi je odprl letošnji 74. kongres:

»Ustava zahteva, da poroča predsednik kongresu o položaju. Vem, da ne bote imeli spričo za nami ležečih dveh let zgolj za prazne besede, če vam rečem, da se veselim, da vas vidim tukaj, da morem sodelovati z vami na koristen in prijateljski način. Mi gremo k svojemu cilju v okviru in duhu ustave. Dobršen del pota v smeri proti temu novemu redu imamo že za seboj.«

»Slovenija« boče postati glasnik vseh stremljenj, težečih po duhovni svobodi in pravi demokraciji, po zbiranju in zenotenju naših sil v borbi za trajne pogoje našega obstoja kot narod. Kdor je z nami enih misli, ga prosimo, da se spomni svojih dolžnosti do lista.

»Službene Novine« uredniško še vedno prikrojene malotnim razmeram Srbije,

Ali bi ne bilo za razmah in spopolnitev zakonodajne tehnike uspešnejše, če bi se izdajal Državni Zakonik, v katerem bi našli — pod pogojem filološke podlage — zavetje tudi državni zakoni in naredbe v čisti slovenščini. Nisem za Državni Zakonik iz avstrijskega atavizma, temveč predvsem zato, ker je ta izraz vsem jugoslovanskim ljudstvom — skupen. Če je znala mačeha Avstrija klicati slovenske slovstvenike na Dunaj, da so pomagali sestavljati slovensko izdajo državnega zakonika, bo to Jugoslavija s tem večjim veseljem opravila, ker je slovenščina državni jezik.

Pri taki ureditvi objavljanja za vse obveznih predpisov bo dobila slovnična in ljudska slovenščina tisto praktično zavarovanje, ki ga zdaj nima, zlasti ga pa nima pred tudislovenci ali žalslovenci. Treba bo pa v ta namen ali v državni tiskarni postaviti slovenske stavce, pravnike in filologe, ali pa poveriti tisk slovenske izdaje Državnega Zakonika kakim slovenskim tiskarjem. Pri obeh načinih, od katerih nam je vseč drugi bolj, bi kajpada takoj odpadel običajni izgovor, da slovenskih službenih tiskovin zato ni, ker nima strokovnih moči na razpolago. Taka ureditev Državnega Zakonika bo pa oživila še nekaj važnejšega: poročstvo za slovenske učne knjige, ki naj se uporabljajo v šolah. Kajti kakor hitro se uvede slovenska izdaja Državnega Zakonika, bodo imeli tudi zakoni, bodo imele naredbe avtentično slovensko besedilo, česar doslej nimajo. In z dosego tega bo — slovenska učna knjiga samo po sebi umevna državotvorna stvar.

Iz prosvete mora izginiti vsakteri fiskalizem. Zato se mora postaviti celotna vzgoja ljudstva na brezpogojna tla svobode pouka, zato se mora uvesti načelo brezplačnosti javne izobrazbe brez omejitev navzgor, kolikor gre za stopnjo izobrazbe. Ljudstvo mora imeti brez skrbi za pribavo stroškov učenja neomejeno možnost izobrazbe tistih, ki so izobrazbe željni in sposobni. Ljudstvo mora imeti zaradi tega brezplačno dostopne učne pripomočke, k čemur ne štejem samo knjig, zvezkov, temveč tudi šolarske in dijaške domove, kuhinje in medicinske in klinične ustanove, igrišča, prostore za telesno vzgojo.

Kadar pritegnem pri tem posebnem predmetu izraz »država«, ne smete mlh fshk mlh tega razumeti doslovno. Pod gornjim izrazom je mišljena javna šolska uprava, ki bodi urejena, ako naj se izvede načelo svobode pouka, avtonomno. To je treba poudariti tudi zato, da ne bi se prejšnja iz-

vajanja razumela, kakor da zagovarjam zloglasno monopolizacijo dobavljanja običajnih šolskih pripomočkov ali kakor da zagovarjam centralistično šolsko upravo. Dobavljanje učnih pripomočkov naj bo svobodno, kvečjemu nadzorovano v tej smeri, da se ne bodo učni pripomočki menjavali brez ozira na resnost vzgoje in brez načrta za trezno, realistično šolsko in ljudsko izobraževanje. Stvar bodočih šolskih ustanov bode, da bodo nabavile iz javnih sredstev toliko učnih pripomočkov, da jih bodo siromašni obiskovalci šol, najsi bodo to osnovne, meščanske, strokovne, srednje in visoke, dobivali brezplačno.

Šola naj bo delovna šola, šola za življenje, šolska uprava naj služi tem smotrom, ne pa statistiki, o katere vrednosti nam bi morda znali največ povedati ruski emigranti, ki so kot dnevniciarji zaposleni s kopičenjem statističnih podatkov v — omarah.

Šola naj se docela loči od političnih smernic. Ako se že poučujejo učenci o političnih vprašanjih dnevnega življenja odraslih, naj se poučujejo tako, da si bode vsak učenec pridobil realno poznavanje družboslovja in družbenih pojavov človeštva v boju za obstanek. Ta predmet manjka doslej šolski izobrazbi tako, da je najbrž to vzrok asocijalne izobrazbenosti in polizobrazbenosti šolanih ljudi.

Svobodno mora biti pa tudi vsako prostovoljno, zlasti delovnemu ljudstvu namenjeno izobraževanje. Kulturno delovanje med ljudstvom mora biti prosto vsakih šikan, ki potekajo iz politično-strankarskih razlik in zagrenjujejo ljudstvo v njegovi naravni težnji, da se izobražuje.

Slovenskemu ljudstvu je treba iz javnih sredstev državne skupnosti za vselej zavarovati nemoten in tvarno utemeljen obstanek slovenskega vseučilišča, toda ne samo potrebnih poslopij za vse posebnosti popolne univerze, za dijaštvo siromašnih staršev, klinike in knjižnice, temveč tudi vlogi kulturnega znanstvenega središča Slovencev ustrezni razvoj. Pri tem ne sme biti odločilno kako zunanje merilo, po katerem naj se dajejo javne podpore vseučilišču in vseučiliškim napravam, temveč mora biti odločilno dejstvo, da je vseučilišče v Ljubljani vrhunska ustanova Slovencev. Tudi gledališčem v Sloveniji je treba dati poročtev, da ne bodo samo po napisu »narodna« gledališča, temveč v resnici občeljudska prizorišča. Poiskati bo treba sredstev za ustanovitve Slovenske Akademije, brez katere bo delo vseučilišča, pa najsi bo še tako popolno, samo hiša z odprtimi stranmi. (Dalje prihodnjič.)

Resna beseda

Profesor za psihologijo na praškem češkem vseučilišču Em. Rádl je znan kot borec zoper vsakovrstno moderno praznoverje, zlasti spiritizem, pa tudi kot vnet pripadnik sporazuma z Nemci. Te dni je izdal na Dunaju v nemščini knjižico pod naslovom: »K politični ideologiji sudetskih Nemcev«, ki jo zaključuje s temile besedami:

»Nemci so zmerom ponosni na svojo omiko; zdaj na koncu svojih izvajanj pa vprašam: kaj sem storil drugega v tej knjižici, kakor omiko branil in omiko slavil? ... Premagane so stare oblike praznoverja, odločite se za boj proti sodobnemu praznoverju o narodnem »dostojanstvu«, o Vikingih in starogermanskih bogovih, o plemenu in nespremenljivi usodi. Naj bi verjeli tudi poslej v moč razuma, duhovnega dela, v umski napredek našega ljudstva!«

NASIM NAROČNIKOM!

Tej številki smo priložili poštne položnice. Poslužite se jih vsi, ki ste z naročnino v zaostanku! Prihranite nam osebne opomine! Komur je za list in za stvar, ki jo zastopa, naj se spomni svoje dolžnosti. Zgolj od simpatij naših somišljenikov list ne more živeti. Od vseh zavednih Slovencev pričakujemo, da ga dejansko podprejo.

Uprava.

MALI ZAPISKI

Prepovedan list.

Ministrstvo za notranje zadeve je prepovedalo uvažati in širiti v naši državi list »Tiroler Volksbote«, ki izhaja v Avstriji v Innsbrucku.

Popravi!

Tiskarska zmešnjava nam je ime pisca sestavka o »Ljotičevem gibanju« v zadnji številki g. dr. Iva Stempiharja zanesla pod poročilo o zborovanju bojovniških delegatov.

Aleksander Stambolijski.

Zaradi pomanjkanja prostora smo morali danes izpustiti nadaljevanje podlistka »Osebnost in ideologija Aleksandra Stambolijskega«.

Urednik in izdajatelj Julij Savelli v Ljubljani.

Joža Vombergar: Zlato tele. Satirična veseloigra v petih slikah. Založba Drama v Ljubljani.

Satirično veseloigro imenuje pisec svoje novo dramatično delo. Bolje bi ga označil s tragikomno prigodbo našega starejšega rodu, ki tako pleše okrog zlatega teleta, da nam je kot narodu že v sramoto. Terišče dejanja je postavljeno na deželo, v trg Ravno, menda nekje na Gorenjskem. Tu pisatelj v lagodni, komični, pa vendar prepričevalni obliki kaže gibanje za posmrtninsko zavarovanje, kakor se je resnično vršilo pred nekaj leti pri nas. Prilika je dana, da oriše ljudi najrazličnejših položajev: upokojene uradnike, plemenitnike, ki govore svojstven, z nemščino zabeljen jezik, ki je že nekoliko tuj sedanjemu rodu, — pa na drugi strani trške veličine in kmečke ljudi. Težišče pisateljeve ljubezni pri risanju je pri ljudeh iz ljudstva, zato je delo močno etično. Ob glavnem dejanju, ki prehaja vedno bolj v smešnost, se gneto stranska, polna lepih prizorov ob folklori in narodni pesmi. Zlato tele je napisano v prvi vrsti našim ljudskim odrom, katerim bo pa trd oreh, če ne bodo imeli rutiniranih igralcev. Je pa na repertoarju tudi obeh narodnih gledališč, v Ljubljani in v Mariboru. F. C.

Petelin-Krošl: Pregled občne zgodovine III. del, novi vek. Mohorjeve knjižnice 67. zvezek.

Kakor že v prejšnjih dveh zvezkih podajata pisca tudi tu v kratki, a zgoščeni in pregledni obliki vse politično, gospodarsko in kulturno dogajanje 16.—18. stoletja, od odkritij in iznajdb konec 15. in v začetku 16. stoletja preko humanizma, renesanse, verskih in socialnih borb reformacij v izmaličenje knežjega absolutizma do prosvetljenstva in naporov vstajajočega meščanstva, da ob filozofskem preobratu v mišljenju stvari podlago za nove državne in socialne osnove, kar vodi postopoma — k francoski revoluciji. Pred njo se avtor ustavi in tu se konča III. del Pregleda, kjer se bo brezdomno začeljen še bodoči IV. zvezek. Knjižica bo kot del celote ali pa tudi sama dobro služila dijaštvu kot repetitorij, pa tudi drugim, bodisi že iz privatnega zanimanja, ali pa kot hiter in pregleden priročnik pri strokovnem delu. Pogrešam pa dvojnega tiska, ki je običajen pri takih pregledih. F. C.

Vsak Slovenec naj bere tednik »Slovenija«